Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Prøven

Læs blandt andet om:

Danmarks største relief
Sankt Hans festen
Elizabeth Taylor
Vinderød kirkegård
Horserødlejren og bøger
... og meget mere

Frederiksværkegnens Historiske Forening

August 2011 - 8. Årgang, nr. 32

Foreningen

Formand
Bengt Sørensen
Magnesvej 4
3370 Melby
tlf. 47 92 38 44
e-mail: bengts@mail.dk

Næstformand
Axel Hvidtfeldt
Ællingevej 4
3360 Liseleje
tlf. 47 92 31 40
e-mail: ahv@mail.dk

Kasserer
Carl Jensen
St. Havelsevej 92
3310 Ølsted
tlf. 47 74 93 35

Sekretær
Christina Ax
Hillerødvej 112
3300 Frederiksværk
tlf. 47 77 26 54
e-mail:
fhf@mailme.dk

Redaktør af "Prøven"
Jørgen Tved
Smedebakken 16
3300 Frederiksværk
tlf. 47 77 00 23
e-mail:
tved@email.dk

Esben Aarsleff
Kildevej 16 A
3300 Frederiksværk
tlf. 33 24 12 73
e-mail:
esbenaarsleff@folkemuseet.dk

Elsebeth Nygaard
Kæruldvej 16
3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 17 12
e-mail:
pny@mail.tele.dk

Jytte Bloch-Kelsen
Lynghøjvej 24
3390 Hundested
Tlf. 45 81 96 95
e-mail: jytte-bloch-
kelsen@privat.dk

Ingrid Nielsen
Lokesvej 33
3370 Melby
tlf. 40 19 94 12
e-mail:
ingrid.emilsdatter@gmail.com

Kontingent:		Det er nemmest for føreningen, hvis
Personligt medlemskab:	125,- kr.	man indbetaler via netbank:
Husstandsmedlemskab:	200,- kr.	Reg.nr. 1551 kontonr. 3572519309 i
Firmaer og institutioner:	500,- kr.	Danske Bank. Husk at anføre navn og
Firmaer (under 6 ansatte):	250,- kr.	adresse på indbetaler!

Redaktionen

Jørgen Tved (ansvarlig)
Christina Ax, Axel Hvidtfeldt, Birthe Løth, Esben Aarsleff
Layout og en del fotos: Torsten Møller Madsen
Fjeldal Grafisk. Oplag 450
ISSN: 1604-0678. Titel: Prøven

Stof til næste nummer af PRØVEN bedes indsendt snarest. Vi tager forbehold for indsendte læserindlæg, som ikke nødvendigvis er udtryk for foreningens holdning.

Foreningens e-mail: fhf@mailme.dk

Hjemmeside: **www.frvhistorie.dk**

I dette nummer

Side

Formanden 4 — 5

Siden sidst – og fremover

Besøg på Vinderød kirkegård 6

Det manglende gravsted

Kun kunst 8 — 9

Om Leif Nielsens relief

En folkevise 10 — 13

En adelsmands kvinderov og henrettelse

Sankt Hans aften 2011 14 — 16

Robert McLeans båltale ved Arresøen

Astrids historie 17 — 19

Om og med Elizabeth Taylor

Opgave: 20

Kan du gætte, hvor det er?

Bøger tilbage til Horserød 21 — 23

Om tre bøger, der fandt hjem

Samarbejdspolitik 24

Om storindkøb i krigens tid

Foreningsarrangementer 25 — 27

Formanden
Siden sidst – og fremover

Det er højsommer, når jeg skriver dette og jeg håber, at I alle har eller har haft en god sommer og ferie. Foreningen har dog endnu et par sommerarrangementer, som jeg kraftigt kan anbefale, læs sidst i bladet.

Turen til *Horserødlejrens museum* fik 40 selvtransporterende deltagere, hvor museumsleder *Torben Gulnov* holdt et meget engageret og fyldigt foredrag om lejrens historie.

Kunstneren *Leif Nielsens* forklaring af *relieferne ved Dan-Steels* pumpeværk i Strandgade tiltrak også ca. 40 deltagere. Leif er jo en glimrende fortæller og et meget engageret menneske, så han fik også uddelt en berettiget kritik af de offentlige myndigheder. Måske bliver der nu også klippet og beskåret ved buske og krat, så man kan se reliefferne, efter vi har haft et møde med den ansvarlige skovfoged. *Jørgen Tveds* artikel i aviserne om dette bringer også problemet i fokus.

Efterfølgende havde vi et aftenarrangement på *Vinderød kirkegård og kirke*, hvor præsten *Ivan Jacobsen* viste rundt og fortalte om historien, udformningen og

opbygningen af dette historiske sted. Det var en dejlig aften, også vejrmæssigt. Omkring 100 deltagere var mødt op. Stor tak til Ivan Jacobsen!

Skt. Hansfesten ved Arresødal forløb godt med deltagelse af op mod 250 detagere. Der var folkedans, harmonikaspil og fællessang, hvor vor nye højtaler med ledningsstrøm hjalp, så alle bedre kunne høre. Ved bålet holdt billedkunstneren *Robert Mclean* en god tale om Sankt Hansskikke ude i den store verden. Beklageligvis var der en der var kommet til at sparke ledningen ud af kontakten, da undertegnede skulle overrække rødvin og tak til Robert. Måske burde bålet have brændt lidt længere !

De kommende arrangementer, busturen til Assistens kirkegård og Holmens kirke, samt aftenturen med Esben Aarsleff om Jernalderminder på Halsnæs kræver tilmelding nu! Se bagerst i bladet.

Foreningens væsentligste samarbejdspartner er *Industrimuseet* under ledelse af *Frank Allan Rasmussen*, som vi kender som en

Ikke medlem endnu?

Eller kender nogen, der vil melde sig ind?

Det er nemmest, hvis man indbetaler kontingentet via netbank, se side 2.

Det er vigtigt, at man anfører navn og adresse ved sin indbetaling. *Lige nu har foreningen fx fået en indbetaling uden navn.*

Ta' med på tur eller hør et spændende foredrag!

Læs bagest i bladet om de mange tilbud. De fleste er gratis (men man betaler for kaffe og kage). Men ekskursioner har en pris og man skal tilmelde sig:

Besøg på Vinderød kirkegård
og i kirken

Det var en meget veloplagt sognepræst *Ivan Jakobsen*, der den 15. juni modtog de ca. 100 besøgende til rundvisning og foredrag om *Vinderød kirkegård og kirke* med Classens sarkofag. Det var Historisk forening, der stod for arrangementet og selv om vi er vant til god tilslutning og høj mødeprocent, så var det igen et imponerende antal, der mødte op.

Ivan Jakobsen havde sin store andel i, at alt forløb godt. Med humor og et glimt i øjet fik vi stedets historie. Til de som samler på *juleplatter*, kunne han oplyse, at platten der angivelig skal forestille *Frederiksværk kirke* i virkeligheden har en nydelig gengivelse af *Vinderød kirke*. Vi fik også oplyst, at tårnet står mod syd og ikke mod vest som ved de fleste andre kirker i landet.

Der er på kirkegården begravet flere kendte personer, og vi fik udpeget deres gravsteder. Men ét gravsted kunne ikke udpeges. Hvor var *Krigsråd Ole Pedersen* og hans kone begravet?

E.P. Tscherning, som var inspek-

Det manglende gravsted

Dette er et let redigeret uddrag af bladet ARSENALET, en artikel af *Per Erck*.

I forbindelse med de i ARSENALET bragte afsnit af familiedagbogen om krigsråd Ole Pedersen *fik vi i redaktionen den idé, at vi ville forsøge at finde de i bogen omtalte gravsteder på Vinderød Kirkegård og eventuelt bringe et billede i bladet.*

Hurtigt fandt jeg ganske som angivet i famlilebogen den gamle Ellen Mogensdatters gravsted lige inden for kirkegårdslågen. Ganske vist var hendes gravsten forsvundet, men den nuværende sten viser, at her er også Ellens sønnesøn og dennes hustru samt deres børn begravet.

Jeg fandt også det gravsted, hvor Ole Pedersens søn, familiebogens forfatter August Pedersen og hans hustru Oline ligger begravet. Krigsråd Ole Pedersen og fru Karens gravsted var det mig derimod umuligt at finde, og jeg henvendte mig derfor på kirkegårdskontoret og fik her stor hjælp af kirkegårdens daværende leder Hannah Rosendahl. I kirkegårdens arkiv fandt hun frem til, hvor gravstedet skulle findes, men det viste sig også, at det var blevet sløjfet for mange år siden i forbindelse med udvidelse af kirkegården.

I arkivet fandtes en del korrespondance fra efterkommere, som protesterer voldsomt mod denne nedlæggelse, . En brevskriver anfører i Amtsavisen den 19. maj 1974, at gravstedet bør bevares fordi:

- *Det er det ældste bevarede gravsted i Vinderød.*
- *Når Vinderød har "Generalen" inde i kirken, og geheimeråden (hans brodersøn) lige uden for kirken, så må der også være en vis forpligtelse til at bevare gravstedet for generalens søn*

Kun kunst
Om Leif Nielsens relief

Frederiksværk har mange seværdigheder. En af dem er faktisk Danmarks største relief, der i sorte stålplader fortæller byens historie. Den er givet byen som en helt speciel gave af Dansteel A/S i 2006. Det store relief er udført af vores lokale kunstner Leif Nielsen.

Flere tusinde mennesker kører eller går forbi det store relief hver dag. Det er anbragt på pumpestationen ud til åen - og husk at vores å stadig er en å, selv om den er gravet. Pumpestationen ligger i Strandgade på hjørnet ved Peder Falsters Vej.

Den 8. juni havde Historisk forening formået Leif Nielsen til at fortælle om det store værk. Leif Nielsen er en rigtig god fortæller, der gjorde os bekendt med mange af de detaljer, som værket består af, men ikke dem alle. En del er nemlig godt gemt af ukrudt og vildt voksende buskads.

Vi har et politisk kulturudvalg her i kommunen. Jeg vil godt anmode dem om at tage en lille tur rundt i byen. Flere af vore se-

Tilblivelsen

Om tilblivelsen af kunstværkset skriver Leif Nielsen:

Da Dansteel A/S påtænkte en gennemgribende renovering af pumpestationen, ville man gerne være med til at markere byens jubilæum med at donere en udsmykning …

Tegningerne til værket blev løbende afleveret ved skæremaskinen. Udskæringerne sammenholdes med den originale tegning … Alle kanter og hele flader slibes rene, herefter transporteres delene til Nordisk Staal for at blive sandblæst og malet.

Keramikeren Svend Jensens digt

I anledning af Leifs relief

Historien fra før og nu
Et kunstværk til os bringer
Ja stål kulturens mesterværk,
Selv havet det betvinger.
Fra oldtids ædle smedekunst,
Er meget ændret siden.

Nej, hvor det gror—bag dette vildnis kunsten bor

En folkevise
En adelsmands kvinderov og henrettelse

De fleste kender borgruinen *Dronningholm* på *Arrenæs* og ved, at borgen ifølge sagnet blev givet til Dronning Dagmar i morgengave, og at der med sikkerhed har boet forskellige lensmænd på stedet. Hvad de færreste til gengæld ved er, at en af Danmarks folkeviser lader et drama om riddere, skønjomfruer, svig og hævn udspille sig omkring stedet. Vi genoptrykker her folkevisen "Hr. Ivers dom" og en

Hr. Iver han rider ad Ferrilbjerg.
ham kom så meget i hue:
»Jeg haver så mangen lønlig sorg,
og mest for Ingerlille frue«.
Mit hjerte ligger bundet langt hårder end i jern.

Til det svared den liden smådreng,
han ikke den frue vel undte:
»I lader hende fare, alt som hun kom,
hun sig det selver voldte«.

Det da var hr. Iver,
han gjorde så såre ilde:
så rider han til Dronningholm
og beder om så skøn en lilje.

Hr. Iver han rider fra Dronningholm,
ham kommer så meget udi hue:
»Alt må jeg ride til Ferrilbjerg
og tale med Ingerlille frue«.

Hr. Iver han rider ad Ferrilbjerg,
Han skinner som røden guld;
ude står Ingerlille frue,
hun er så sorrigfuld.

»Hør I det, hr. Iver!
hvi haver I gjort så ilde?
Måtte I mig ikke for have sagt,
at I mig så svige vilde?

I tog mig ikke på ager,
I tog mig ikke på toft:
I tog mig i min faders gård,
alt af mit højeloft.

I tog mig ikke på ager,
I tog mig ikke på eng,
I tog mig udi min moders hus,
alt af min silkeseng«.

Du tie kvær, Ingerlille frue!
du gøre dig ingen kvide!
det skal hende til onde gå,
når hun sover hos min side«.

»I tie kvær, hr. Iver!
hvi vilde I hende så ilde?
det kommer hende så lidet udi hu,
at I hende så svige vilde«.

Det var Ingerlille frue,
hun drager for kongen at kære:
»Hr. Iver haver mig med volden taget,
skilt mig ved hærder og ære«.

»I stander op, tolv riddermænds mænd!
I tager hverandre i hånd!
og sværger I hr. Iver
alt til en fredløs mand!«

Op stod tolv riddermænds mænd,
for de ikke andet turde,
så svor de hr. Iver,
alt fra freden hin gode.

Så toge de hr. Iver,
ledte hannem på grønnen vold,
så hug de hannem hovedet fra
over hans forgyldte skjold.

Så glad var Ingerlille frue,
så inderlig hans jomfru græd;
det vil jeg for sandingen sige,
hun stod hannem alt så nær.

Så tog hun det blodige hoved,
hun så derpå en stund:
»Så længe lytted du din liden smådreng,
det lykken hun gjordes dig tung«.
Mit hjerte ligger bundet langt hårder end i jern.

Denne vise, "Hr. Ivers dom", findes i "Danmarks gamle folkeviser", som nr. 204, opskrift A. Dens emne; adelsmanden, der bortfører en kvinde, holder hende som slegfred, men senere sviger hende og derfor dømmes til døden, forekommer også i andre viser. Men medens det ellers er således, at selve emnet er opdigtet, synes det, at "Hr. Ivers dom" er udsprunget af begivenheder i det virkelige liv; dette har allerede Svend Grundtvig udtalt. Og Nordsjælland er begivenhedernes skuesplads. Visen nævner nemlig de to steder, hvor handlingen foregår, Dronningholm og Ferrilbjerg, og af disse er *Dronningholm* den berømte borg på næsset i den vestlige del af Arresø, hvor bl.a. medlemmer af slægterne Moltke, Podbusk og Jærnskæg har siddet som slotsherrer. Hvad *Ferrilbjerg* angår, da er det ganske vist ikke noget kendt sted, endsige berømt i hi-

storien; men i hele Danmark er der ikke noget sted, der har så stor navnelighed med "Ferrilbjerg" som Ferle ved Søborg, og her var da vistnok den adelsgård, hvor hr. Iver boede. Hvem var da denne her Iver? Hvem var den kvinde, han bortførte og sveg? Hvem var den "skønne lilje" på Dronningholm, for hvis skyld han sveg hende? Ja, derom giver de historiske kilder, så vidt det kan skønnes, ikke

En knælende ridder modtager en svanesmykket hjelm fra en skønjomfru. Detalje af miniature fra manuskriptet Romance of Alexander fra 1338-1344.

nogen oplysning. Men begivenhederne må vist have fundet sted i 15. århundrede, snarest under Erik af Pommeren, og handlingen foreligger klart nok.

Hr. Iver til Ferrilbjerg har bortført en kvinde ved navn Inger og holder hende en tid som sin slegfred, men kedes efterhånden ved hende. Hans unge svend er uvenlig stemt mod Inger og råder sin herre til at lade hende far med sorg og skam; han vil påstå, at hun selv ikke er uden skyld i sin vanskæbne, og i så fald udsætter hr. Iver sig ikke for nogen større ulempe. Adelsmanden drager da til Dronningholm, bejler til en ungmø og får ja. Da han vender tilbage, bebrejder Inger ham, at han har sveget hende, skønt han har bortført hende fra hendes hjem og mod hendes vilje. Iver vil berolige hende med, at han nok skal være ond mod sin brud, når han har hjemført hende. Da blusser vreden op i Inger: den unge pige har i god tro givet hr. Iver sit jaord, og nu vil han også svige hende. Et sådant lavsind fortjener ikke skånsel. Hun ser lejlighed til at undfly og klager sin nød for kongen: hr. Iver har voldelig bortført hende. Kongen sætter et nævn af tolv adelsmænd, og de sværger hr. Iver sagen på. I henhold til denne dom lader kongen hr. Iver halshugge. Inger er tilfreds med oprejsningen; men den unge fæ-

stemø sørger over sin fæstemands død og over det onde råd, som hans svend gav ham.

Det er en streng dom, der er fældet over den letsindige voldsmand. Endnu da de skånske og sjællandske love blev nedskrevne, kunde voldtægt sones med 40 marks bøder; men sidst i Valdemar IIs tid straffes forbrydelsen med fredløshed, som det ses af "Jydske lov": "Klager mand over at kvinde er med volden tagen, og vil sandemænd sværge ham fredløs, da skal de sværge, at hun var med vold tagen, imod sin egen vilje, og haft til hådkone, og er han, der hende tog, for dette skyldig fredløs at være" (Jydske lov II, 16, jfr. II, 30, hvor bortførelsen betragtes som hærværk). Og fra slutningen af 13. årh. ombyttedes fredløshedsstraffen med livsstraf. Ganske vist var det reglen, at kvinden straks ved første lejlighed måtte flygte fra voldsmanden, om hun skulde opnå ham straffet for voldtægt; tåler kvinden det og tier, efter at det er vitterligt at hun er bortført, "da er det vanligt, at hun var ej voldtagen" – således taler livserfaringen i

Erik af Pommern krones til konge over det samlede Norden. Stik af HP Hansen Fra Nordens Historie af Niels Bache 1884.

"Jydske lov". Men skønt visen forudsætter, at Inger i nogen tid har måttet fortsætte sit ufrivillige samliv med bortføreren kommer denne forhaling af klagen dog ikke i betragtning i dette tilfælde. Sagen behandles som en almindelig voldtægtssag, og forbryderen må bøde med sin hals.

Er det virkelig gået så strengt til i de tider? Ja, det synes i alt fald at have været muligt. Folkeviserne, som genspejler det daværende kultur, har ofte i 1862–1924 var dr. phil. og historiker. Han arbejdede ses med ældre, når middelalder og skrevt blandt anden vis, hvor adelsmanden fra Valdemarene, riddeliv og kontos. Han havde dømmer til dødsstraf til perioden, hvor folkevisen blev digtet, og det sam-

Note om forfatteren.

Sankt Hans aften 2011
Robert McLeans båltale ved Arresøen

Det er en bemærkelsesværdig aften i aften – en magisk aften - denne midsommeraften, hvor lyset er stærkest og på denne eneste dag i året næsten helt har overvundet mørket.

I ved alle sammen godt, at det er magisk, men tænker måske ikke så meget over hvor magisk det er, som jeg gør.

Det er en fantastisk tradition, og en tradition vi kan være stolte af.

For hvad er vi uden traditioner? Traditionerne er det, der gør os til dem, vi er. En englænder er kendt for sine traditioner. Vi smiler fx, hvis nogen siger "5 o´clock tea," for så ved vi der tales om en englænder. Andre traditioner gør en svensker til en svensker, en franskmand til en franskmand og en zulu fra Afrika til en zulu. Vi her i Norden og i Danmark har stolte traditioner, der er med til at gøre os præcist til det, vi er i dag.

Jeg - der er født og opvokset i så anderledes en verdensdel som det "mørke" men solbeskinnede Afrika, hvor solen og lyset tages for givet – nærede altid igennem min barndom og ungdom af helt uanede årsager en dyb længsel og drøm efter nordens magi!

Det kom måske af skoletidens historietimer, hvor vikingernes og skandinavernes historie virkelig blev lært i en grad, som vores børn heroppe kunne have godt af at få i samme dosis, hvilket de desværre ikke gør. Jeg er ikke bleg for at sige, at jeg nok vidste mere om nordboernes historie end de fleste danskere, allerede inden jeg satte foden på Danmarks jord.

Drømmen om Norden blev for mit vedkommende siden virkelighed, og for 35 år siden kom jeg hjem til Danmark og til mit folk i Norden. Jeg vidste det i samme minut, jeg trådte ud af flyet i København! Jeg var endelig hjemme!

Jeg føler magien stærkt ved midsommertid, men også ved vintersolhverv og når tågen og disen ligger tæt ved jorden.

Det er en følelse af samhørighed med naturen heroppe og også med de mennesker, der levede her i den tågede fortid. Mennesker jeg føler mig tæt forbundet til i sjælen.

Det privilegium at stå her i aften ved en så historisk traditionsrig fest, der har fundet sted igennem tusindevis af år! Stod der

mon folk i arilds dage - for tusindvis af år siden - her på præcist dette sted - ved sundet, for det var dengang et *sund* ved indsejlingen til *Arrefjord*, der dengang ikke var en sø men en fjord … stod de mon her og tændte en ild, som vi gør i dag?

Vi kan forestille os det med lethed, og ét er sikkert - igennem årtusinder har vore forfædre fejret denne magiske aften og takket guderne – universets kræfter for lyset og solens livgivende kraft.

Danerne eller aserne som vore tidligste forfædre også kaldtes - fejrede årets gang og overgangen mellem sommer og vinter på lige fod med kelterne og de gamle germanske stammer. Kelterne tændte bål for at hylde solens energi og kraft. Det var en fejring af solens højdepunkt og kulmination.

I folketraditionen har man bevidst brugt bålet, og dermed ildens evne til at rense, forvandle og velsigne.

Og ildfesterne er kendt fra hele Europa og fra Asien, hvor folk har blusset ved både sommerens og vinterens højtider og stadigvæk gør det den dag i dag.

"Så langt som bålets lys rækker, så langt vil markerne velsignes," sagde man, og derfor tændte man bålene på højene, så de kunne skinne så langt borte som muligt.

Vi synes måske, at det med magi og tro på solen var lidt naivt og for de uvidende dengang i oldtids dage, men med tanke på de efterfølgende århundreders mørke, hvor bålene blev forbudt af kirken i 700-tallet og mørket indhyllede hele Europa i uendelige tider, hvor angst for djævelen og rædsel og

Jeg fik kaffe, foto og en sjov historie

For nogen tid siden blev jeg ringet op af *Astrid Larsen*, der godt ville vide, om Historisk Forening ville have nogle ældre fotos fra Frederiksværk. Jeg siger sjældent nej til sådan et tilbud, så vi aftalte et besøg. Astrid bor sammen med sin mand *Frank* på Tværvej. De havde dækket fint op og på et tidspunkt så jeg et foto af 2 grønlandske piger. Jeg ville godt vide, om den ene på billedet var Astrid. Det var det, og så fik jeg den efterfølgende historie.

Astrids historie
Om og med Elizabeth Taylor

Da jeg hørte, at den engelsk/amerikanske skuespiller *Elizabeth Taylor* var død, gik der mange tanker igennem mit hoved.

For året efter jeg var kommet til Danmark, stod jeg en dag ansigt til ansigt med den berømte Hollyvood-stjerne i København.

Efter børneskolen kom jeg på efterskole, og to år efter kom jeg i lære på posthuset i Godthåb.

Jeg rejste til Danmark i 1952 og fik ansættelse på det grønlandske postkontor i Frederiksgade i København, hvor jeg fortsatte min elevtid. Jeg boede i Grønlænderhjemmet i Hellerup. Hver morgen tog jeg en sporvogn linie 1 fra Hellerup, som havde stoppested ved Christiansborg, det kunne jo ikke være nemmere.

År 1953 var min far *Augo Lynge* og hans halvfætter *Frederik Lynge* lige blevet folketingsmænd som de første nogen sinde fra Grønland, så min far havde sit arbejde på Christiansborg.

En dag ringede min far over til mit arbejde og fortalte, at han var blevet ringet op af en journa-

list, der spurgte, om han kendte nogle grønlændere, der havde en nationaldragt.

Min far spurgte, om jeg kunne tage en fridag fra mit arbejde, han bad mig også tage ud til min storesøster, som bor på

Værdig og varm

Hjem med gaver til prinsesserne. I 1952 var dronning Ingrid og kong Frederik på rejse i Grønland. De fik mange gaver, men de glemte ikke de tre prinsesser, der ventede hjemme på slottet i Gråsten. Kongeparret har her iført Benedikte, Anne-Marie og Margrethe de flotte grønlandske festdragter. Også mor og far har taget det karakteristiske tøj på.

Fra Billedbladet 1953

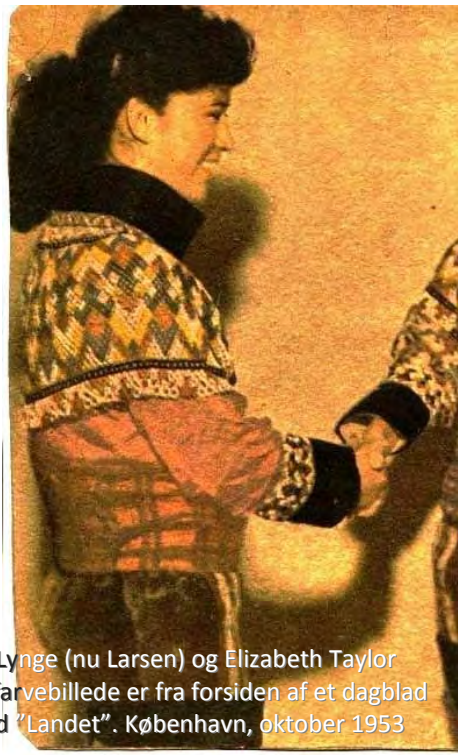

Astrid Lynge (nu Larsen) og Elizabeth Taylor
Dette farvebillede er fra forsiden af et dagblad der hed "Landet". København, oktober 1953

Amager, for at låne hendes nationaldragt.

Sagen er den, at den engelske skuespiller Elizabeth Taylor var kommet til København og boede på Hotel D'Angleterre. Hun havde i ugebladene set, at Kongefamilien bar grønlandske nationaldragter, og det var hun meget imponeret over.

Hun kunne godt tænke sig at prøve sådan en dragt; hun havde sagt, at der er den smukkeste nationaldragt, hun nogensinde

havde set.

"Min familie følger faders vilje"

På den aftalte dag tog jeg med sporvogn til hotellet med to kufferter.

Da jeg kom ind på det store hotel, henvendte jeg mig til receptionen og sagde, at jeg skulle møde skuespillerinden Elizabeth Taylor. Der skulle også komme nogen fra Billedbladet, men de var ikke kommet endnu. Receptionisten så på mig med nogen skepsis. Han troede vist ikke rigtig på, hvad jeg sagde. Han ringede op til skuespillerindens værelse og sagde derefter: "De har ret, hun beder Dem om at komme op".

Der så jeg fotografen fra Billedbladet, *Olaf Kjeldstrup*, og det var rart, for det er en, jeg havde mødt før, og han kunne tale engelsk, det kunne jeg ikke. Men da vi skulle have dragterne på,

Opgave:
Kan du gætte hvor det er?

Her er et af de mange fotos fra Astrid og Franks album.

Kan du gætte, hvor dette foto stammer fra?

Den første der fortæller formanden Bengt Sørensen, hvad det er for et hus, og hvor i byen det er, kan afhente en flaske rødvin ved foreningens arrangement d. 21 september i Menighedshjemmet i Kirke-

Ring — 4792 3844 — eller skriv til bengts@mail.dk.

Senest den 20. september 2011. Først til mølle får først rødvin!

Bøger tilbage til Horserød

Om tre bøger, der fandt hjem

Onsdag d. 11. maj havde vi en velbesøgt tur til Horserødlejrens museum. Det ligger i forbindelse med det nuværende fængsel, der også driver det lille museum.

Ikke mindre en 42 deltog ved selv- eller samkørsel. Museumslederen *Torben Gulnov* holdt et meget engageret foredrag om lejrens historie.

I 1917 blev den oprettet som en Røde Korslejr for russiske krigsfanger. Efter at have været brugt til andre ting, bl.a. *svagbørnskoloni* for københavnerbørn, blev den i 1940 indrettet som interneringslejr for såkaldte emigranter, det vil sige flygtninge fra nazi-Tyskland.

I alt har der været ca. 70 tyske fanger, og i august blev 41 af dem udleveret af de danske myndigheder til tyskerne, der straks efter ankomsten til Tyskland henrettede nogle, mens de andre kom i Kz-lejre eller tugthus. De tyske jøder ville tyskerne ikke modtage, så de blev sat fri.

Efter den 22. juni 1941, da Hitler angreb Sovjetunionen, blev lejren brugt til internering af danske kommunister.

Tyskerne havde givet de danske myndigheder besked om at arrestere 66 navngivne kommunister. De danske myndigheder benyttede lejligheden til at bevise deres gode vilje til samarbej-

de med tyskerne, så dansk politi fangede i de første 2 måneder 339 kommunister, og jagten fortsatte. En del af disse mennesker blev dog efterhånden løsladt på grund af alder, det var fx *Martin Andersen Nexø*, der på dette tidspunkt var fyldt 72 år.

Andre kom fri på grund af sygdom, her iblandt *Hans Scherfig*. Andre blev løsladt fordi der var uorden i politiets kartotek. Så der skete løsladelser af i alt 223, men andre ca. 260 blev fanget, så frem til august 1942 havde man 375 danske kommunister interneret. Ikke fanget af tyskerne, men af de danske myndigheder.

En af fangerne var en tillidsmand i Sømændenes Forbund *Svend Pedersen*, som d. 2. juni 1943 fyldte 30 år. I den anledning gav hans barakkammerater ham en bogserie af den svenske forfatter *Ivar Lo-Johansson*. I tre af bøgerne – *Strøget*, *Godnat Jord* og *Rya-Rya* har 33 fanger skrevet deres navn og lykønskning. Og forfatteren *Hans Kirk* har i de samme bøger skrevet et digt.

I bogen *Strøget* har Hans Kirk

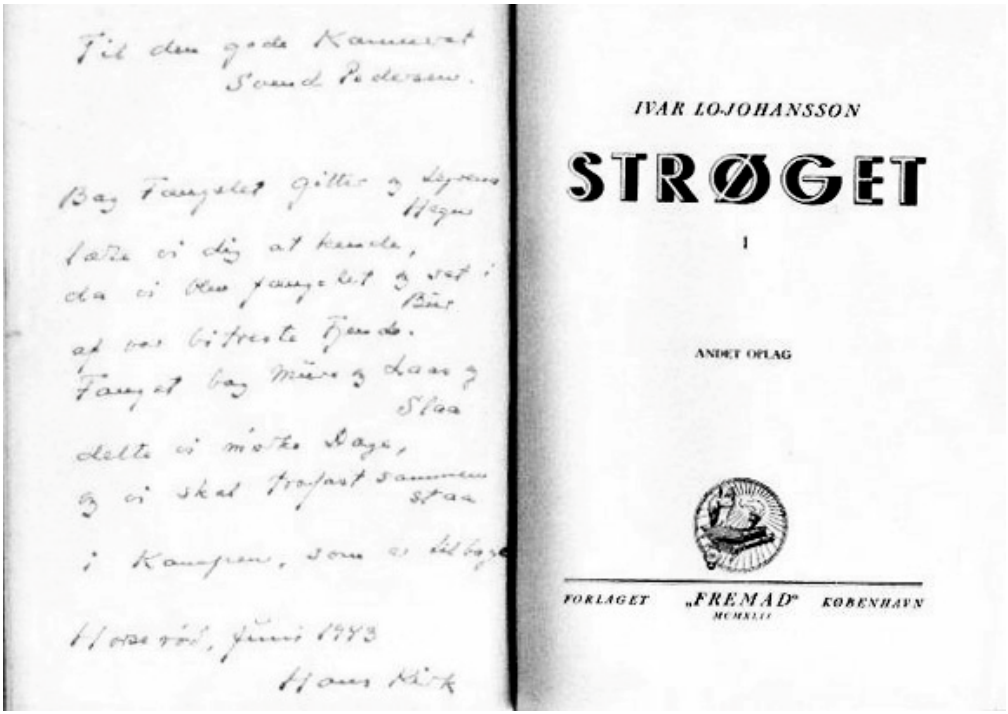
Til den gode Kammerat
Svend Pedersen.

Bag Fangslet gitter og Lyrens Hegn
lære vi dig at kende,
da vi blev fangslet og sat i Bur
af vor bitreste Fjende.
Fanget bag Mure og Laas og Staa
delte vi mørke Dage,
og vi skal trofast sammen staa
i Kampen, som er tilbage

Horsevød, juni 1943
Hans Kirk

IVAR LOJOHANSSON

STRØGET

I

ANDET OPLAG

FORLAGET „FREMAD" KØBENHAVN
MCMXLII

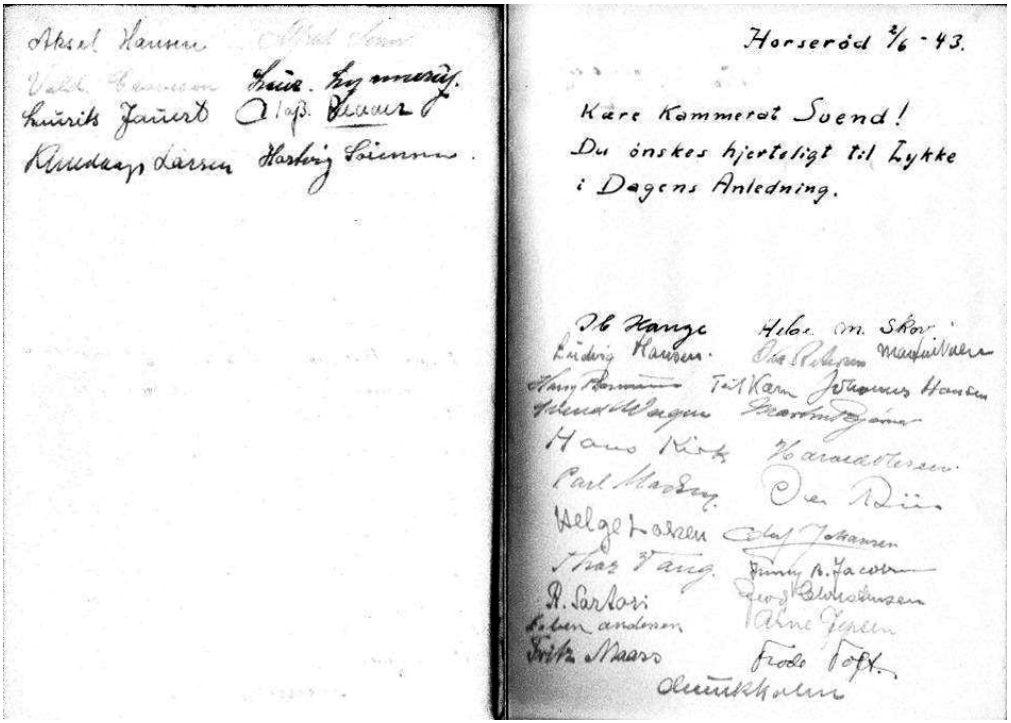

skrevet følgende:

Bag fængslets gitter og lejrens hegn,
lærte vi dig at kende,
da vi blev fængslet og sat i bur,
af vor bitreste fjende.

Fanget bag mure og lås og slå
delte vi mørke dag,
og vi skal trofast sammen stå
i kampen, som er tilbage.

Jeg har undersøgt ved Hans Kirks familie, om de kendte disse digte, og om de har været of-

Navnene, der er skrevet i de tre bøger er:

Ib Hauge – Helge Skov – Ludvig Hansen. – Ove Petersen – Martin Nielsen – Henry Rasmussen - Teit Kærn – Johannes Hansen – Svend Wagner – Martin Bjørne – Hans Kirk – Navn kan ikke tydes – Carl Madsen – Kan ikke tydes – Helge Larsen – Oluf Johansen – Thor Vang – Henry Jakobsen - Robert Satori – Navn kan ikke tydes – Esben Andersen – Arne Jepsen – Fritz Maars – Frode Toft - Viggo Daubenmerki – Aksel Hansen – Alfred Senn – Vald. Gravesen – Laur. Lynnerup – Laurits Jauert –

Samarbejdspolitik
Om storindkøb i krigens tid

Det lyder rimeligt, naturligvis skal man i videst muligt omfang samarbejde, *men* der er jo et *men.* Hvem skal man samarbejde med – og hvad skal man samarbejde om?

Da Danmark var besat i 1940-45 var der 2 politiske linjer i forhold til tyskerne. Regeringen og det officielle Danmark ville samarbejde med tyskerne i alle forhold, hvilket kom til udtryk i en underdanighed, man i dag vanskeligt kan forstå.

Den anden linje var modstand; gennem presse, sabotage og

MINISTERIET FOR
HANDEL, INDUSTRI OG SØFART
(HANDELSMINISTERIET)

Maa ikke offentliggøres i Pressen, ved Opslag i Butikker eller paa anden lignende Maade.

Meddelelse til alle Handlende og andre Næringsdrivende.

I Anledning af forskellige Spørgsmaal, der i den senere Tid har været Genstand for Drøftelse med den danske Regering om den nærmere Gennemførelse af Bestemmelserne i § 3 b i Handelsministeriets Bekendtgørelse af 11. December 1940 vedrørende Salg af Varer til den tyske Værnemagt og til dennes enkelte Medlemmer, har den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark til Oplysning om den Praksis, der følges, til Troppeerne udsendt en Befaling, der i Overssættelse lyder saaledes:

»Situationen med Hensyn til Vareforsyningen i Danmark er med Tiden stadig blevet vanskeligere. Ogsaa den tyske Værnemagt maa tage dette Forhold i Betragtning.

Da Værne ogsaa i Danmark maa forudes retfærdigt, kan den tyske Soldat ikke ubegrænset gøre Fordring paa dem; han skal i Almindelighed kun kunne gøre Indkøb til Dækning af sit personlige Behov og skal herved ligesom ved Indkøb af andre Varer rette sig efter Salgsmulighederne i vedkommende Forretning. I Almindelighed vil der ikke kunne forventes Salg af mere end eet Par, eet Sæt eller eet Stykke.)*

Det er med den danske Regering aftalt, at Medlemmer af den tyske Værnemagt og Medlemmer af tilsluttede Organisationer (SS, Politi, NS-Flyverkorps, NSKK (NS-Motorkorps), Arbejdstjenesten, NSV (NS-Folkeforsorg), Organisation Todt, Teknisk Nødhjælp, Røde Kors, NS-Sammenslutningen »Kraft durch Freude«) i Uniform eller i Civil (i sidste Tilfælde mod Fremvisning af Legitimation) skal behandles som danske Kunder, og at de, saafremt Salg kun sker til »faste Kunder«, skal behandles som saadanne. Dette gælder dog ikke ved Salg af Vin, Spirituosa og Tobak.

Da man fra den tyske Øverstbefalendes Side ved Udsendelsen af ovenstaaende Befaling, hvis tyske Tekst er aftrykt paa omstaaende Side til Brug i paakommende Tilfælde, har vist stor Forstaaelse for de vanskelige Forhold, der paa forskellige Omraader gør sig gældende, saavel for den danske Forretningsstand som for den danske Befolkning i det hele, og dermed øvrigt har bidraget til at befæste det gode Forhold mellem Værnemagten og Befolkningen, maa man fra Regeringens Side lægge den danske Forretningsverden paa Sinde, naar tyske Værnemagtsmedlemmer maatte henvende sig i Butikkerne for at foretage Indkøb i Overensstemmelse med Bekendtgørelsen af 11. December 1940 og den til de tyske Tropper udsendte Befaling, da paa loyal og samvittighedsfuld Maade at bidrage sit til fortsat at undgaa Gnidninger i Forholdet til Værnemagten og dens Medlemmer.

Handelsministeriet skal herved bringe foranstaaende til de Næringsdrivendes Kundskab.

Ministeriet for Handel, Industri og Søfart, den 2. December 1942.

meget mere, og det var den linje, der langsomt efterhånden vandt tilslutning i størstedelen af befolkningen.

Karl Jensen kom en dag med et dokument, et lille bevis på underdanigheden. Han ville godt

vide, om det var noget for *Prøven*.

Den 2. december 1942 kom der, til alle handlende og næringsdrivende, besked fra Ministeriet for Handel, Industri og Søfart om, hvordan man skulle forholde sig til tyske soldater, som kom på indkøb. De tyske soldater blev efterhånden opfattet som en græshoppesværm (Værnemagten havde grønne uniformer, og de tog rigeligt for sig af de varer, som også den danske befolkning havde behov for). Græshopperne var i høj grad med til at tømme forretningernes hylder og lagre.

I skrivelsen, der ikke måtte hænges op i butikkerne eller omtales i pressen, står bl.a. "I almindelighed vil der ikke kunne forventes salg af mere end eet par, eet sæt eller eet stykke," og det er understreget", at det f.eks var eet par sokker, eet sæt undertøj osv." Hvis græshopperne mente

Foreningsarrangementer

Søndag den 21. august

Bustur til Assistens kirkegården og Holmens Kirke
med Jens Møller Andersen og Bjørn Westerbeek Dahl

Vi starter på Assistens kirkegård, hvor *Jens Møller Andersen* viser os gravminder fra den store periode i dansk kulturliv, bl.a. P.C. Abildgaard, Søren Kirkegaard, H.C. Andersen m.fl.

Fra nyere tid ser vi gravminder over Heerup, Scherfig, Turell, Schade m.fl.

Bagefter fortsætter vi til Holmens Kirke, hvor *Bjørn Westerbeek Dahl* fortæller og viser

Onsdag den 24. august, kl. 18:30

Arkæologisk bustur på Halsnæs
med museumsinspektør Esben Aarsleff

BEMÆRK
Mødetidspunktet er
kl .18:30
Prisen er kr. 75,- og

Busturen kommer til at fokusere på lokaliteter på Halsnæs fra perioderne efter bronzealderen.

Vi skal forbi områder med anløbspladser, landsbyer, kirker, grave osv.

Turen vil give et bredt indblik i tiden fra ca. 500 f. Kr. og frem -

Onsdag den 21. september, kl. 19:30

Fra jordvej over chaussé til motorvej
cand. mag. Johan P.V. Lausten

Hvem byggede de danske veje og hvornår?

Hvor mange forskellige vejtyper har vi haft i Danmark?

Hvilke broer og vadesteder har spillet en central rolle for den danske infrastruktur?

Foredraget vil besvare og uddybe disse spørgsmål samt en række andre fra det særligt danske fænomen kongevejene til rejseberetninger fra vejfa-

Onsdag den 19. oktober, kl. 19:30

Vognægter under Christian d. 4.
Historiker Bjørn Westerbeek Dahl

Vognægter er gratiskørsler for staten og har været kendt i århundreder.

Fra Christian den 4.s tid findes udførlige regnskaber, hvor man kan følge kørslerne mellem slotte og transporter fra skovene ved Jægerspris eller til Sundby Færge.

Stort set alle statslige niveauer

Onsdag den 30. november kl. 19:30

Julens historie, skikke og traditioner
Gitte Bergendorff Høstbo

Hør om julens almindelige traditioner, se billeder på Powerpoint show og tag din sangstemme med, da vi synger nogle af julens traditionsrige

Info og tilmelding

Du kan ringe til Bengt Sørensen, tlf. 4792 3844, for nærmere oplysninger om arrangementerne. Foredrag holdes i *Menigheds-*

Museer og arkiver

Industrimuseet Frederiks Værk Administration,
Torvet 18-20, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 06 05
Åbningstid: tir. - fre. kl. 10-14
Hjemmeside: www.indmus.dk

Arsenalet
Lukket indtil videre.

Projektilmagasinet
Er under renovering.

Krudtværket
Åbningssæson: 29. maj - 31. aug.
og uge 42 Kl. 11-16 (mandag lukket)

Knud Rasmussens Hus
Åbningssæson: 1. apr. - 24. okt.
og uge 42 Kl. 11-16 (mandag lukket)

Hundested Lokalhistoriske Arkiv
Åbningstid: man. kl. 10-12 og ons. kl. 16.30 -17.30

Frederiksværk Brandmuseum
Åbningstid: Lørdag kl. 11-13 (eller efter aftale)

Sponsorer

Folkebibliotekerne Halsnæs
Torvet 41, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 78 41 00

Danske Bank
Nørregade 6, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 76 70 00

Arresødal Privathospital A/S
Arresødalvej 100, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 78 19 00

Det Classenske Fideicommis
Tromnæs Alleen 2F, 4800 Nykøbing F.
tlf. 54 44 70 29

Hans Holger Cykler
Vinderød Skov 3, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 23 23

DanSteel A/S
Havnevej 33, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 77 03 33

Bog og Idé - Frederiksværk
Nordcentret, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 52 40 01

Nordea Bank - Frederiksværk
Torvet 37, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 24 11

Vejby – Tibirke Selskabet
v/ Chr. Friis
Postbox 21, 3220 Tisvildeleje

Industrimuseet Frederiks Værk
Torvet 18-20, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 06 05